

Anatomide Tahnit Ve Diseksiyon Eğitimi İçin Olası Bir Kaynak: Sağlık Turizmi*

*A Potential Source In Embalming And Dissection Education: Health Tourism**

Mustafa Canbolat¹ (ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6986-8578>)

Deniz Şenol¹ (ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6226-9222>)

¹İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi ABD, Malatya, TÜRKİYE

Sorumlu Yazar: Mustafa Canbolat

mustafa.canbolat@inonu.edu.tr

Tel:(0422) 3410660-1310 Fax: (0422) 3410036

*Bu çalışma 6-9 Eylül 2018 tarihleri arasında Konya'da düzenlenen Uluslararası Akdeniz Anatomi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler:

Sağlık turizmi,
Tahnit,
Anatomi eğitimi

Keywords:

Health tourism,
Embalming,
Anatomy education

Gönderilme Tarihi

Submitted: 17.09.2018

Kabul Tarihi

Accepted: 05.03.2019

ÖZET:

Ölü beden, tıp ilminin çok eski çağlardan günümüze geçirmiş olduğu ilerlemede en önemli bilgi kaynağı olmuştur. Ancak dinler ve kültürler tarafından ölü bedene kutsal anlamlar yüklendiği için eğitimde kadavra kullanımı sıkıntılı bir konudur.

Günümüzde hızla yaygınlaşan ve ülkeler açısından ciddi gelir kalemi olan bir kavram var: Sağlık Turizmi. Sağlık hizmetinin dünyanın değişik yerlerinde gelişmesi ve globalleşen dünyada seyahat imkanlarının kolaylaşması ile bu kaliteli sağlık hizmetine ulaşabilmek için insanlar seyahat etmektedirler. Özellikle ciddi rahatsızlıklarda ya da uygulanan tıbbi işlemin komplikasyonları neticesinde hastalar her zaman evlerine şifa ile dönme imkanı bulamayabilmektedirler. Ölüm durumlarında özellikle uzak mesafeli transferlerde cenazenin çürüme olmadan transferi önem taşımaktadır.

Eğer yurtdışından hasta alan hastane yönetimleri konu hakkında bilgilendirilirse bu şekilde vefat eden hastaların uzak transferlerinin sağlanabilmesi için anatomi bölümlerinde tahnit işlemlerinin yapılabil-

leceğini düşünüyoruz. Bu yöntemin uygun bir organizasyon ile yetersiz kadavra başışı nedeniyle tahnit ve diseksiyon konusunda deneyim sahibi olamayan akademisyenler için önemli bir eğitim kaynağı olacağına inanıyoruz.

Makale Künye Bilgisi: Canbolat M, Şenol D. Anatomide Tahnit ve Diseksiyon Eğitimi İçin Olası Bir Kaynak: Sağlık Turizmi* Tıp Eğitimi Dünyası. 2019;18(54): 88-91

ABSTRACT:

Dead body has been the most important source of information in the progress of medical science throughout the history. However, since holy meanings are attributed to the dead body by religions and cultures, the use of cadaver in education is a troublesome issue.

Today, there is a concept which has become widespread fast and which has become a serious item of income in terms of countries: Health Tourism. People travel to reach quality health care services because of the improved health services in different parts of the world and the travel opportunities facilitating access to these qualified health services. Especially in serious health problems or as a result of the complications of the medical procedure, patients cannot always return home with cure. In case of death, especially in transfers including far distance, the transfer of the corpse without decaying is important.

If the hospital managements, who accepts patients from abroad, are informed about the issue, we think that the embalming procedures can be performed in the anatomy departments in order to transport the patients who died this way to the far places. We believe that with a suitable organization, this method can be an important source of training for academics who cannot have experience on embalming and dissection due to insufficient cadaver donation.

ANATOMİDE TAHNİT VE DİSEKSİYON EĞİTİMİ İÇİN OLASI BİR KAYNAK: SAĞLIK TURİZMİ

Bizler ve tüm canlı varlıklar için ölüm kaçınılmaz bir sondur. Ölüm hadisesine tüm zamanlarda ve tüm toplumlarda bir kutsallık atfedilmiştir (1). Ölü bedene de aynen canlı beden gibi saygı ve hürmet gösterilir, dokunulmaz olarak görülür. Tüm dinlerde insanın Tanrı'nın halifesi olarak

görülmesi (2), ölümden sonra diriliş inancı bu kutsallık atfının temel kaynaklarıdır. Canlısı gibi kutsal görülen ölü beden insanoğlunun gelişim serüveni içerisinde tıp ilminin ilerlemesinde en önemli kaynak olmuştur.

İnsan vücudunun işleyişi ve çalışma mekanizmaları öteden beri hep merak konusu olmuştur (3). Dini ve kültürel temelli itirazlar bu öğrenme işi için ölü bedenlerin kullanılmasını hep engellemiştir. Durum böyle olunca hayvanlar diseke edilerek onlardan elde edilen bilgilerle insan vücudu tanımlanmaya çalışılmıştır. M.S. 130-200 yılları arasında yaşamış olan Galen'in öğretileri 16. yüzyıla kadar hem doğuda hem batıda ders olarak okutulmuştur. Ancak 16. yüzyılda Andreas Vesalius, Galen'in çok ciddi hataları olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü Galen hiç insan diseke etmemiştir (4). İnsan diseke eden Vesalius bilgiye asıl kaynağından ulaşmıştır. İnsan diseke eden bilim adamları veba salgını olan şehirlerden getirilen cesetler üzerinden, mezarlıklardan aşırılan cesetler üzerinden ya da dönemin yargıçlarının kişisel insiyatifleriyle kullanımına izin verdikleri idama mahkum edilen canilerin cesetleri üzerinden çoğunlukla illegal ve zorlu süreçler (5,6) sonucunda bilgiye ulaşmışlardır. Günümüzde 3 boyutlu görüntüleme teknikleri, sanal gerçeklik uygulamaları, en küçük anatomik ayrıntıları gösteren maketler bilim adamlarının işini çok kolaylaştırmaktadır. Ancak anatomi eğitimi için altın standart halen kadavradır. Var olan tüm teknolojik yeniliklerin hiçbiri kadavranın yerini alamamaktadır. Kadavra anatomi eğitiminde en önemli kaynak olmasına rağmen erişim konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Uygun bir anatomi eğitimi için kadavra başına düşen öğrenci sayısı 6'yı geçmemelidir. Ancak ülkemiz için bu rakamın çok uzağındayız. 2013 yılında yapılan bir çalışmaya (7) göre ülkemizde kadavra başına ortalama 261

öğrenci düşmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde insanlar bedenlerini kadavra olarak bağışlamaktadırlar. Ancak ülkemizde dini ve kültürel nedenlerle kadavra bağışı oldukça sıkıntılıdır. Benzer nedenlerle aynı sıkıntıyı organ bağışı konusunda da yaşamaktayız.

Bizim bu yazımızda üzerinde durmak istediğimiz, ülkelerin gelir kalemleri içerisinde ciddi bir yekûn teşkil etmeye başlayan bir kavram var: Sağlık Turizmi. Sağlık hizmeti ve imkânlarının dünyanın değişik yerlerinde gelişmesi, ulaşım ve seyahat imkânlarının ilerlemesi, ülkeler arasında işbirliklerinin artması ve düşük maliyetler gibi sebeplerle insanlar sağlık hizmeti alabilmek için başka ülkelere seyahat etmektedirler. Örneğin son zamanlarda kanser hastalarının ülkemizden ve dünyanın çeşitli yerlerinden tedavi olmak amacıyla Küba'ya gittiklerine şahit oluyoruz. Yine saç ekimi konusunda başta Arap ülkeleri olmak üzere dünyanın pek çok yerinden insanlar ülkemizi tercih etmektedirler.

Bu şekilde tedavi olmak için başka ülkelere seyahat eden hastalar özellikle ciddi rahatsızlıklarda ya da uygulanan tıbbi işlemin komplikasyonları neticesinde her zaman evlerine şifa ile dönme imkanı bulamayabilmektedirler. Aynı şekilde turistik amaçlı geziler için ülkemize gelen misafirlerimiz de trafik kazası, yangın vb. olumsuz durumlar neticesinde hayatlarını kaybedebilmektedirler. Ölüm durumlarında cenazeler soğutma üzerine kurulu sistemlerle donatılmış ulaşım araçları ile memleketlerine gönderilmektedirler. Ancak uzak mesafeli transferlerde ulaşım araçlarındaki rötalar, teknik arızalar, iklim koşulları gibi etkiler göz önünde bulundurularak cenazenin çürüme olmadan transferi önem taşımaktadır.

İlimiz Malatya'da bulunan İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi de karaciğer naklinde dünyanın sayılı merkezlerinden biri olup çok

farklı ülkelerden karaciğer nakli için hasta kabul etmektedir. 2018 Haziran ayı içerisinde Pakistan'dan ilimize karaciğer nakli için gelen bir hastanın, nakil sonrası gelişen komplikasyon neticesinde vefatı üzerine hasta yakınları hastane yönetimine başvurarak cenazenin tahnit edilerek uçağa verilmesini talep etmişler. Hastane yönetimi ise ilk defa karşılaştıkları böyle bir talep karşısında bize bu işlemi yapılıp yapılamayacağını sordular. Biz anatomi bölümü olarak eğitim açısından çok faydalı bir deneyim olacağını düşünerek talebe olumlu yanıt verdik. Hızlı bir şekilde hocalarımızı, asistan arkadaşlarımızı ve lisansüstü eğitim alan öğrencilerimizi organize ederek cenazenin diseksiyon salonumuza transferini sağladık. Koruyucu önlemlerimizi alarak aynı zamanda hepatit-c hastası olan cenazenin tahnit işlemini gerçekleştirdik ve cenazeyi uçağına yetiştirdik. Bu yaşadığımız deneyim bizim için, asistan arkadaşlarımız için ve lisansüstü öğrencilerimiz için çok faydalı bir eğitim oldu. Hâlihazırda ülkemizde anatomi laboratuvarlarında kadavra ihtiyacı büyük çoğunlukla yurtdışından ithal yolu ile karşılanmaktadır. Ancak ithal edilen bu kadvralar tahnit edilmiş bir şekilde gelmektedir. Uygulamalı olarak tahnit eğitimi imkanı çok güçleşmiş durumdadır. Tahnit işlemi yapılırken solüsyonu vermek için çoğunlukla a. femoralis kullanılmaktadır. Ancak başka arterlerden de tahnit solüsyonu verilebilir. Her vakada farklı bir arter kullanılabilir. Vücutun farklı bölgelerindeki farklı arterlere ulaşmak için yapılacak kesiler ve bu arterlere ulaşmak için geçilecek yapılar sınırlı da olsa bir diseksiyon eğitimi olacaktır.

Biz bu şekilde yurtdışına transferi sağlanacak olan cenazeler için tahnit işleminin cenaze sahiplerince kabul göreceği kanaatindeyiz. Burada en önemli sıkıntı özellikle yurtdışı hasta alan hastane yönetimlerinin konu ile ilgili

bilgi sahibi olmamalarıdır. Tahnit işleminin ne olduğu, faydaları, anatomi bölümlerinde çok rahatlıkla yapılabileceği konusunda öncelikle hastane yönetimleri bilgilendirilmelidirler. Bu bilgilendirme sayesinde yurtdışı hasta alan üniversite hastane yönetimleri, sağlık bakanlığına bağlı hastane yönetimleri ve özel hastane yönetimleri cenaze sahiplerine böyle bir opsiyonu sunabileceklerdir. Biz kendi üniversite hastanemizi bu konu hakkında bilgilendirdik ve hastane de cenaze sahiplerini konu ile ilgili olarak bilgilendirmektedirler.

Hem Türk Anatomi ve Klinik Anatomi Derneği marifeti ile hem de illerde anatomi bölüm başkanlıkları eliyle konu hakkında sağlık bileşenleri bilgilendirildiği takdirde sıkıntı çektiğimiz tahnit ve diseksiyon eğitimi ile ilgili olarak bir kaynak sağlanmış olacağını düşünüyoruz.

KAYNAKLAR

1. Akpolat Y. Ölüm Sosyolojisi'ne Dair: Ölüm İdeolojisi Ya Da Ölümün Toplumsallaştırılması Olarak Eshab-ı Kehf Miti 2013; 51: 121-134.

2. Ögçem E. İnsan-Doğa İlişkisinde Ahlaki Bir Neden Olarak Tanrı Faktörü. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 2016; 5(8): 2950-2962.

3. Kurt E, Yurdakul SE, Ataç A. An overview of the Technologies used for anatomy education in terms of medical history. Procedia – Social and Behavioral Sciences 2013; 103: 109 – 115.

4. Lanska D. The evolution of Vesalius's perspective on Galen's anatomy. History of Medicine 2015; 2(1): 13-26.

5. Vanneste, S.F. The Black Death And The Future Of Medicine. 2010. Wayne State University Theses. Paper 29.

6. Olry R. Body Snatchers: the Hidden Side of the History of Anatomy. J Int Soc Plastination 1999; Vol 14(2): 6-9.

7. Türkiye'de kadavra sorunu ve çözüm önerileri, Türk Anatomi ve Klinik Anatomi Derneği Yönetim Kurulu, 2013.